

Archeologisch Onderzoek Lagendijk ong. Asten

Archeologische Begeleiding Lagendijk ong. te Asten, gemeente Asten

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1197

Definitief

ISSN 1573-5710

Opdrachtgever:
Projectbureau Actief Bodembeheer de Kempen
Dhr. M. Kantelberg
Postbus 2213
5600 CE Eindhoven

Grontmij Nederland B.V.
Eindhoven, 6 april 2012

Verantwoording

Titel : Archeologisch Onderzoek Lagendijk ong. Asten

Subtitel : Archeologische Begeleiding Lagendijk ong. te Asten, gemeente Asten

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1197

Projectnummer : 311524

Referentienummer : EHV/311524/C1

Revisie : C1

Datum : 6 april 2012

Auteur(s) : mevr. drs. L. van Diepen

E-mail adres : lieke.vandiepen@grontmij.nl

Gecontroleerd door : dhr. drs. J.J.G. Geraeds

Paraaf gecontroleerd :

Goedgekeurd door : dhr. drs. P.G.M. Kaasenbrood

Paraaf goedgekeurd :

Contact : Grontmij Nederland B.V.
Zernikestraat 17
5612 HZ Eindhoven
Postbus 1265
5602 BG Eindhoven
T +31 40 265 12 11
F +31 40 244 37 97
www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

Opdrachtgever : Projectbureau Actief Bodembeheer de Kempen
Dhr. M. Kantelberg
Postbus 2213
5600 CE Eindhoven
040-2329292

Uitvoerder : Grontmij Nederland B.V.
Vestiging Roermond
Bredeweg 239
6043 GA Roermond

Bevoegd gezag : Gemeente Asten
College van Burgemeester en Wethouders
Koningsplein 3 – Asten
Postbus 290 – 5720 AG Asten
0493-671212
Adviseur namens bevoegd gezag:
ArchAeO Archeologische Advisering en Ondersteuning
Dhr. F.P. Kortlang
040-2519270

Locatie : Gemeente : Asten
Plaats : Asten
Toponiem : Lagendijk ong.
Provincie : Noord-Brabant
RD-coördinaten: : X 177.758 / Y 380.677
X 177.781 / Y 380.644
X 177.781 / Y 380.692
X 177.808 / Y 380.653
Kaartblad : 51 H
Omvang plangebied : 983 m²
Kadaster gemeente : ASTEN M
Kadaster nummer(s) : 1923 en 1924
OM-nummer : 56068
Onderzoeksnummer : 45444

Archeoregio NOaA : Brabants zandgebied

Onderzoeksteam : Projectleiding : Dhr. drs. J.J.G. Geraeds
Projectmedewerkers : Mevr. drs. L. van Diepen

Onderzoekskader RO : Bodemsanering

Type onderzoek : Archeologische Begeleiding

Tijdstip onderzoek : April 2012

Bewaarplaats vondsten en documentatie : Provinciaal Depot Noord-Brabant te 's-Hertogenbosch en Grontmij kantoor te Eindhoven

Samenvatting

Grontmij Nederland B.V. heeft in opdracht van Actief Bodembeheer de Kempen van 2 t/m 5 april 2012 een Archeologische Begeleiding uitgevoerd in verband met een zinkassanering op het terrein van Lagendijk ong. te Asten. Omdat de uitvoering van de sanering eventueel tot aantasting van het bodemarchief zou kunnen leiden, en omdat het onderzoeksgebied deel uitmaakt van een terrein dat op de Archeologische Beleidskaart¹ van de gemeente Asten wordt aangegeven als een 'gebied met een hoge archeologische verwachting', is door het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Asten besloten dat de saneringswerkzaamheden onder archeologische begeleiding moesten worden uitgevoerd.

Op aangeven van het bevoegd gezag is gekozen voor een pragmatische aanpak van het archeologische onderzoek. Deze werd uitgevoerd in de vorm van inspectie en toezicht, vastgelegd in een Plan van Aanpak. Deze inspectie was gericht op het vaststellen of het archeologisch niveau aangetast dreigde te worden.

Zodra er tijdens de sanering archeologische waarden zouden worden waargenomen moest een ander traject worden gevolgd: de graafwerkzaamheden op de betreffende diepte zouden worden gestaakt en in overleg tussen archeoloog, uitvoerder en gemeente (diens adviseur) zouden vervolgstappen worden bepaald. Voor dit traject was een Programma van Eisen voorhanden. Het resultaat van deze begeleiding is in onderhavig rapport weergegeven.

De ontgravingswerkzaamheden zijn aangevangen in de uiterste noordoost hoek van het perceel. De put werd vanuit het oosten naar het westen ontgraven in verband met de afvoer van de vervuilde grond. Als laatste werd de uiterste noordwesthoek uitgegraven. Het bodemonderzoekgebied was vastgesteld op een oppervlakte van 618 m² op basis van het vooronderzoek, maar tijdens het veldwerk bleek dat de vervuilde grond een groter oppervlakte omvatte en dus werd de ontgraving groter. Uiteindelijk is 983 m² uitgegraven. Het terrein is laagsgewijs verdiept, er werden twee vlakken aangelegd (vlak 1 op -90cm -mv en vlak 2 op 2m -mv).

Het grondwater werd op 92 cm -maaiveld bereikt, waardoor het graafwerk en het documenteren van het dieper gelegen middendeel van de put ernstig werd bemoeilijkt. Door onderspoeling bleven delen van de profielwanden instorten. Om de profielen toch te kunnen vastleggen zijn ze in fasen gedocumenteerd. Na afronding van het archeologisch onderzoek is de gasleiding afgedekt anti-worteldoek en is de put dichtgegooid met geel zand.

Tijdens het onderzoek werden twee spoornummers toegekend. Het betreft een 20^e eeuwse brandkuil (S1) en een omvangrijke verstoring (S2). Afgezien van deze twee sporen werden verschillende kleinere verstoringen aangetroffen.

In totaal werden 33 vondsten verzameld. Het betreft aanlegvondsten en vondsten uit vulingslaag 1 en 2 van brandkuil S1.

---

¹ Gemeentelijke archeologiekaart van Asten 2010, Vestigia rapport V692, kaartbijlage 8 (Beleidskaart).

Inhoudsopgave

1	Inleiding	6
1.1	Aanleiding en doelstelling	6
1.2	Beleidskader	6
2	Bekende waarden.....	8
2.1	Het plangebied	8
2.2	Archeologische waarden.....	9
3	Archeologische Begeleiding	11
3.1	Methode	11
3.2	Resultaten	13
	Literatuurlijst en bronnen	22
	Verklarende woordenlijst en gebruikte afkortingen.....	25
	Bijlage 1: Allesporenkaart	
	Bijlage 2: Vondstenlijst	
	Bijlage 3: Tijdstabel	

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doelstelling

Grontmij Nederland B.V. heeft in opdracht van Actief Bodembeheer de Kempen van 2 t/m 5 april 2012 een Archeologische Begeleiding uitgevoerd in verband met een zinkassanering op het terrein van Lagendijk ong. te Asten.

Deze sanering maakt deel uit van een grootschalig saneringsproject dat wordt uitgevoerd door Actief Bodembeheer de Kempen (ABdK). Doordat de bodem vervuild is geraakt door zinkassen mag worden aangenomen dat de laag waarin de zinkassen zich bevinden verstoord is en daarmee archeologisch weinig relevant. Het kan echter zo zijn dat er inspoeling van de zinkasresten in de laag onder de geroerde laag heeft plaatsgevonden. Indien deze laag verwijderd dient te worden is het mogelijk dat de archeologische relevante laag wordt aangetast. Of dit het geval is en of dit leidt tot versterking van archeologische waarden kan op voorhand niet worden vastgesteld.

Omdat de uitvoering van de sanering eventueel tot aantasting van het bodemarchief zou kunnen leiden, en omdat het onderzoeksgebied deel uitmaakt van een terrein dat op de Archeologische Beleidskaart² van de gemeente Asten wordt aangeduid als een 'gebied met een hoge archeologische verwachting', is door het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Asten besloten dat de saneringswerkzaamheden onder archeologische begeleiding moeten worden uitgevoerd (zie afb. 2).

Op aangeven van het bevoegd gezag is gekozen voor een pragmatische aanpak van het archeologische onderzoek. Deze werd uitgevoerd in de vorm van inspectie en toezicht, vastgelegd in een Plan van Aanpak. Deze inspectie was gericht op het vaststellen of het archeologisch niveau aangetast dreigde te worden.

Zodra er tijdens de sanering archeologische waarden zouden worden waargenomen moest een ander traject worden gevolgd: de graafwerkzaamheden op de betreffende diepte zouden worden gestaakt en in overleg tussen archeoloog, uitvoerder en gemeente (diens adviseur) zouden vervolgstappen worden bepaald. Voor dit traject was een Programma van Eisen voorhanden. Het resultaat van deze inspectie is in onderhavig rapport weergegeven.

1.2 Beleidskader

Sinds 1 september 2007 is de herziene Monumentenwet 1988 van kracht. Middels de 'Wet op de archeologische monumentenzorg' (Wamz) is hiermee het verdrag van Malta binnen de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd. Het verdrag van Malta, ook wel Conventie van Valletta genoemd, beoogt het cultureel erfgoed dat zich in de bodem bevindt beter te beschermen. Deze wet regelt de bescherming van archeologisch erfgoed in de bodem, de inpassing ervan in de ruimtelijke ontwikkeling en de financiering van archeologische onderzoeken. De belangrijkste veranderingen als gevolg van deze nieuwe wetgeving betreffen:

- het streven naar behoud en bescherming van archeologische waarden in de bodem;

---

² Gemeentelijke archeologiekarta van Asten 2010, Vestigia rapport V692, kaartbijlage 8 (Beleidskaart).

- de archeologische monumentenzorg wordt een geïntegreerd onderdeel van het ruimtelijk ordeningsproces;
- de kosten van archeologische werkzaamheden komen in principe voor rekening van de initiatiefnemer van bodemveroorzakende activiteiten (principe van 'veroorzaker betaalt').

In de monumentenwet is tevens vastgelegd dat de gemeenten verantwoordelijk zijn voor de omgang met archeologische waarden binnen haar gemeentelijk grondgebied.

Daarom dient de gemeente een eigen archeologiebeleid te voeren, waaruit blijkt dat de gemeente alle belangen heeft gezien en afgewogen. Het Rijk verwacht dat elke gemeente een eigen beleid voert dat recht doet aan de uitgangspunten van de nieuwe wetgeving.

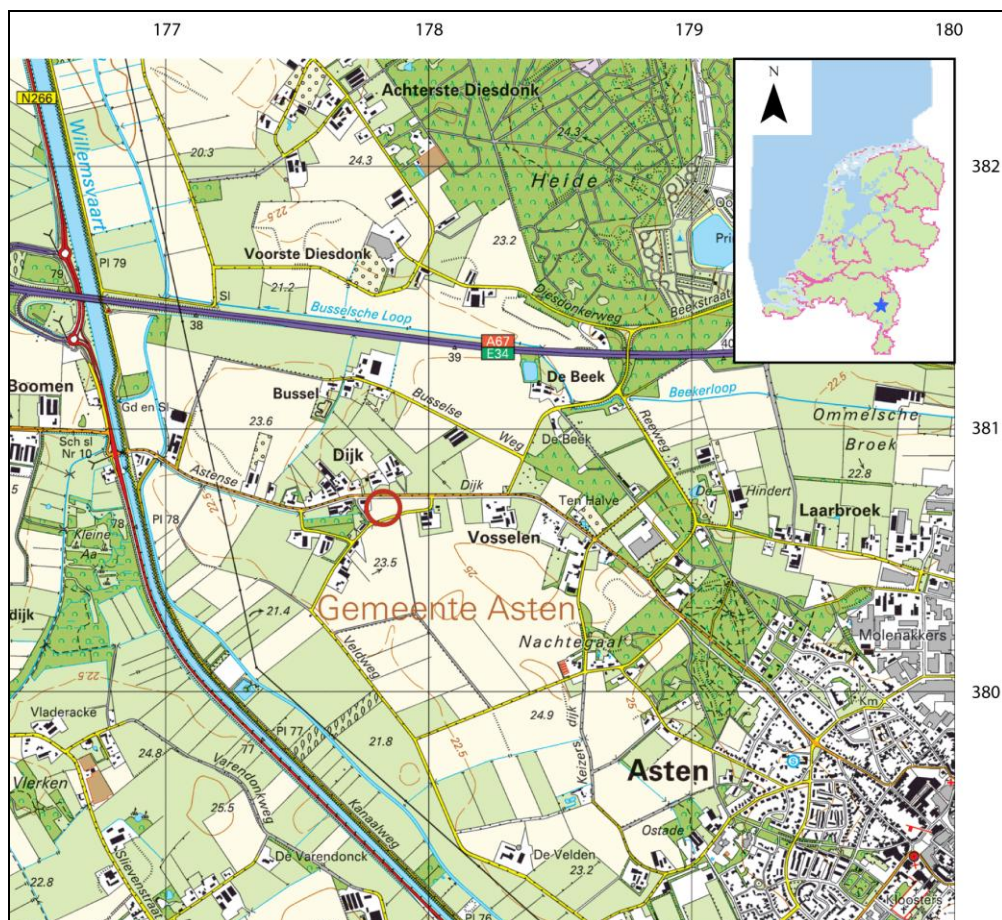
2 Bekende waarden

2.1 Het plangebied

De locatie Lagendijk ong. ligt ten noordwesten van Asten, provincie Noord-Brabant (afb. 1). Het plangebied bevindt zich direct ten oosten van sluis 10 aan de Zuid-Willemsvaart en ten zuiden van de A67. Het perceel bevindt zich naast Dijkstraat 59. De onderzoekslocatie staat afgebeeld op kaartblad 51 H van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000) en valt binnen de vier RD-coördinaten: X 177.758 / Y 380.677 ; X 177.781 / Y 380.644 ; X 177.781 / Y 380.692 ; X 177.808 / Y 380.653. Het perceel is kadastraal bekend onder nummer ASTEN M 1923 en 1924. De totale oppervlakte van het plangebied beslaat 983 m².

Huidig gebruik

Het terrein is in gebruik als grasland.

Afb. 1 Locatiekaart van Asten. Het plangebied Lagendijk ong. is weergegeven met de rode cirkel. Bron: Topografische Dienst.

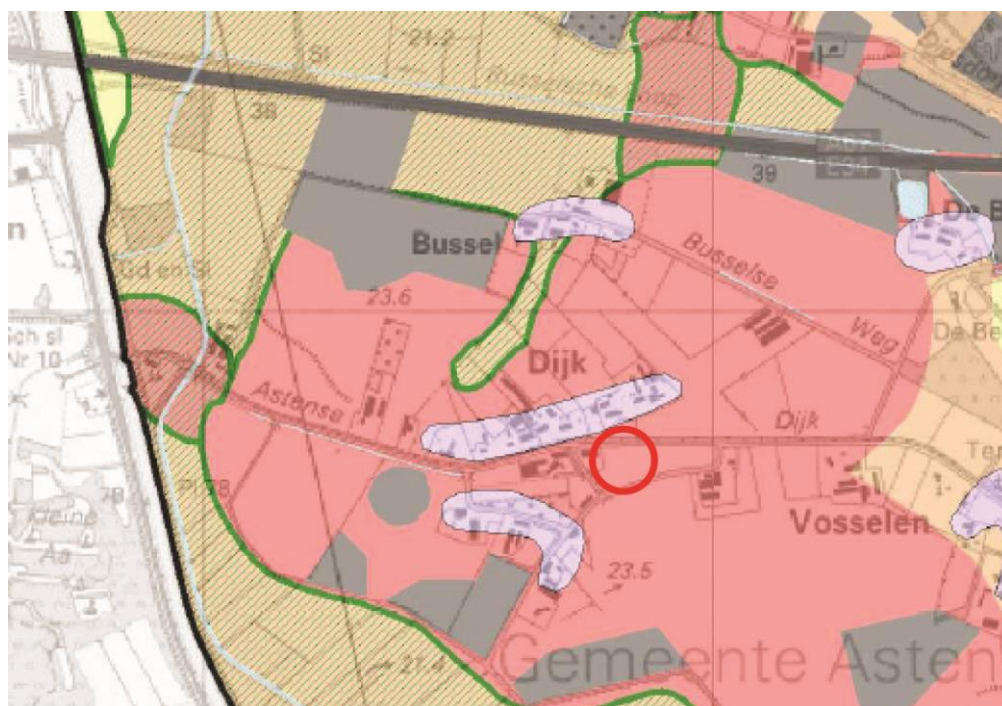

2.2 Archeologische waarden

Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)

Volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)³ geldt er voor het plangebied een hoge trefkans voor het aantreffen van archeologische waarden.

Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Asten is aan het plangebied een hoge archeologische waarde toegekend (afb. 2).

Afb. 2 Uitsnede archeologische beleidskaart gemeente Asten. Het plangebied is in de rode cirkel weergegeven. Voor het terrein geldt een hoge archeologische verwachtingswaarde (categorie 4). Bron: Gemeentelijke archeologiekarta van Asten 2010, Vestigia rapport V692, kaartbijlage 8 (Beleidskaart).

CultuurHistorische Waardenkaart (CHW)

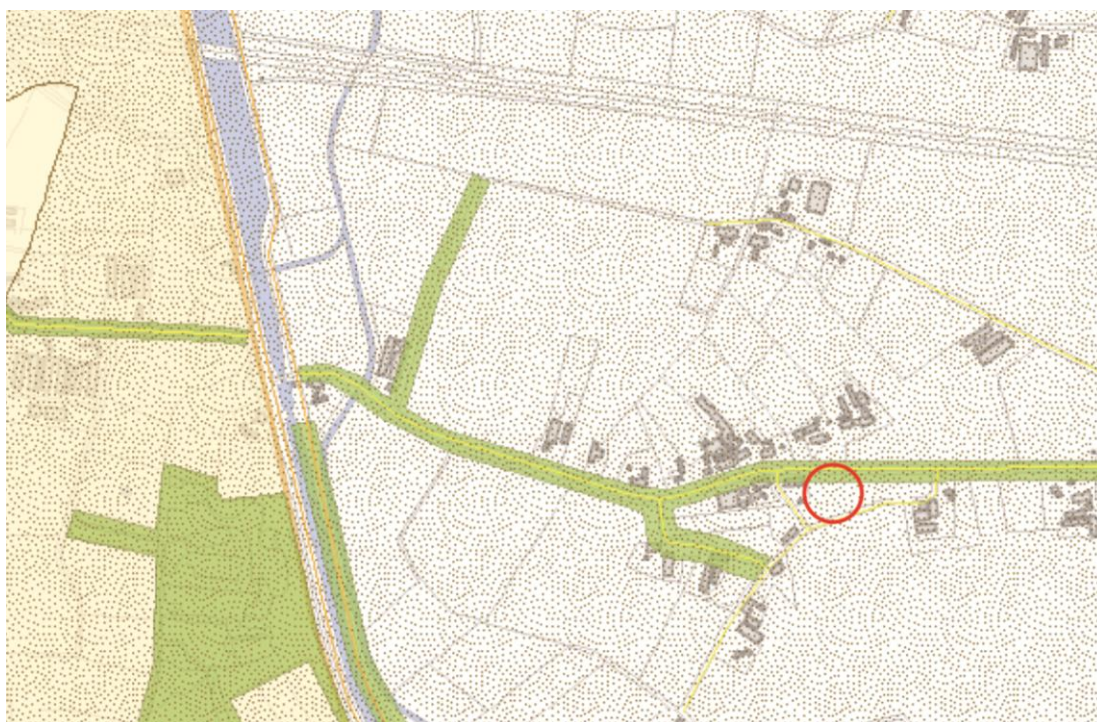
Op de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Brabant⁴ heeft het plangebied eveneens een hoge waarde. Bovendien maakt het gebied volgens deze kaart deel uit van een Archeologisch Landschap Dekzandeiland Asten-Deurne (35) (Afb. 3). "Dit landschap bestaat uit de met oude bouwlanden en stuifduinen bedekte dekzandeilanden van Asten, Deurne, Vlierden en Milheeze. De eilanden worden van elkaar gescheiden door de beken de Astensche Aa, Oude Aa en Kaweische loop. In het noorden wordt de grens gevormd door het beekdal van de Esperloop, in het zuiden door het beekdal van de Aa. De genoemde beekdalen ontspringen op de oostelijker gelegen Peelhorst. In het zuidoosten vallen een randzone van dit plateau en een deel van het hierop gelegen hoogveengebied de Peel binnen de grenzen van landschap 35. Landschap 35 heeft een relatief lage dichtheid aan archeologische vindplaatsen. De omvang van de AMK-terreinen is daarentegen het grootst van alle landschappen (gemiddeld circa 80 ha)."⁵

³ RCE: www.archis.nl.

⁴ <http://brabant.nl/kaarten/culturele-kaarten/cultuurhistorische-waardenkaart-2010.aspx>.

⁵ Tol, A.J. en W. Laan 2009: Landschap 35.

Er staan afgezien van de archeologische waarden ook enkele andere cultuurhistorische waarden op de kaart. Ten westen van het plangebied (aan de overzijde van het kanaal) bevindt zich het cultuurhistorisch landschap Dommeldal (Belvédèregebied). De Dijkstraat maakt deel uit van historisch groen (laanbeplanting)⁶ en historische geografie van redelijk hoge waarde.

Afb. 3 Uitsnede Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Brabant. Het plangebied is in de rode cirkel weergegeven.
Bron: <http://brabant.nl/kaarten/culturele-kaarten/cultuurhistorische-waardenkaart-2010.aspx>.

---

⁶ CHW2-code G363.

3 Archeologische Begeleiding

3.1 Methode

In het kader van saneringswerkzaamheden moest een gedeelte van het perceel Lagendijk ong. worden ontgraven. Het bodemonderzoeksgebied was vastgesteld op een oppervlakte van 618 m² op basis van het vooronderzoek, maar tijdens het veldwerk bleek dat de vervuilde grond een groter oppervlakte omvatte en dus werd de ontgraving groter. Uiteindelijk is 983 m² uitgegraven. De saneringswerkzaamheden zijn archeologisch begeleid.⁷ (Bijlage 1).

De zinkassanering werd uitgevoerd door Van der Zanden BV uit Moergestel. De ontgravingswerkzaamheden zijn aangevangen in de uiterste noordoost hoek van het perceel. De put werd vanuit het oosten naar het westen ontgraven in verband met de afvoer van de vervuilde grond. Als laatste werd de uiterste noordwesthoek uitgegraven.

De saneringsput is met behulp van een graafmachine laagsgewijs verdiept tot een diepte van ca. 90 cm -maaiveld (vlak 1) (Afb. 4). Op deze diepte werd langs de noordzijde van de put een oost-west lopende gasleiding aangetroffen. De ontgraving is op 2 m ten zuiden van de gasleiding voortgezet. Vanaf deze hoogte is de put verder verdiept, omdat de grond nog sterk vervuild was (vlak 2). Uiteindelijk is ontgraven tot een diepte van ca. 2 m -mv. Tegen de buitenwanden van de put zijn taluds aangelegd om instorting van de wanden en hekwerk te voorkomen.

Het grondwater werd op 92 cm -maaiveld bereikt, waardoor het graafwerk en het documenteren van het dieper gelegen middendeel van de put ernstig werd bemoeilijkt (Afb. 5). Door onder-spoeling bleven delen van de profielwanden instorten. Om de profielen toch te kunnen vastleggen zijn ze in fasen gedocumenteerd, gefotografeerd en beschreven. Vondsten zijn per laag verzameld. Het aangetroffen 20^e eeuwse spoor (S1) is gefotografeerd, ingemeten en beschreven. NAP-hoogtes zijn opgemeten en genoteerd. Na afronding van het archeologisch onderzoek is de gasleiding afgedekt anti-worteldoek en is de put dichtgegooid met geel zand.

---

⁷ Het betreft een inspectie en een vorm van toezicht (zie 1.1).

Afb. 4 Saneringswerkzaamheden aan de noordzijde van de ontgravingsput.

Afb. 5 Middendeel van de ontgravingsput gezien naar het noordwesten. Het snel opkomende grondwater bemoeilijkt het graafwerk, ondanks het gebruik van een pomp.

3.2 Resultaten

Sporen

Tijdens het onderzoek werden twee spoornummers toegekend. Het betreft een 20^e eeuwse brandkuil (S1) en een omvangrijke verstoring (S2). Afgezien van deze twee sporen werden verschillende kleinere verstoringen aangetroffen (zie afb. 7).

Brandkuil S1 staat afgebeeld op het Bonneblad van 1927 tot en met de topografische kaart uit 1963 (afb. 6). De aanleg van de kuil is niet scherper te dateren dan na 1912 en voor 1927, want in 1912 staat de kuil niet ingetekend, wel in 1927. Volgens buurtbewoners is de brandkuil gedempt in 1970⁸. Dit is in overeenstemming met het kaartmateriaal, want op de topografische kaart van 1973 is de brandkuil niet langer ingetekend. Op de kaarten heeft de kuil duidelijk een rechthoekige vorm. De grootte en ligging binnen het perceel varieert per kaart.⁹

1963

1927

Afb. 6 Uitsnede uit topografische kaart 1963 en Bonneblad 1927. Het onderzochte perceel is weergegeven met de oranje cirkel. Duidelijk zichtbaar is de brandkuil (blauwe rechthoeken). Bron: Watwaswaar.nl

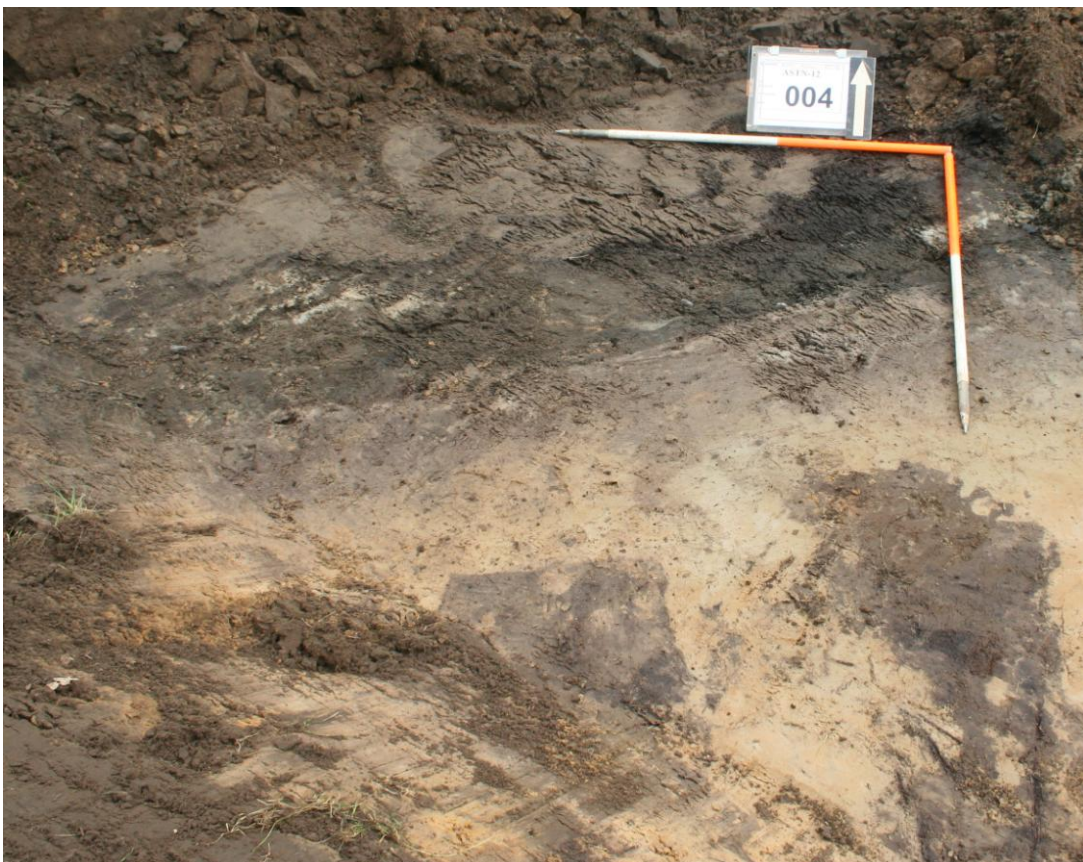
De waarnemingen in het veld sluiten aan bij het boven geschetste beeld van de brandkuil. De kuil heeft een rechthoekige contour, is komvormig en de omvang bedraagt minimaal 38 bij 20 m. De onderzijde van het spoor bevindt zich op 2.30 m –mv (20.50 m +NAP). De noordelijke en westelijke begrenzing kon niet worden vastgesteld, het spoor verdwijnt aan die zijden in de putwand (zie bijlage 1). Aan de zuid- en oostzijde kon de insteek van de kuil worden gedocumenteerd (Afb. 7). De zuidelijke grens van S1 tekende zich als een duidelijke en rechte lijn af in het vlak (Afb. 8).

⁸ Mondelinge mededeling bewoners en oud bewoners Dijkstraat.

⁹ <http://watwaswaar.nl/>.

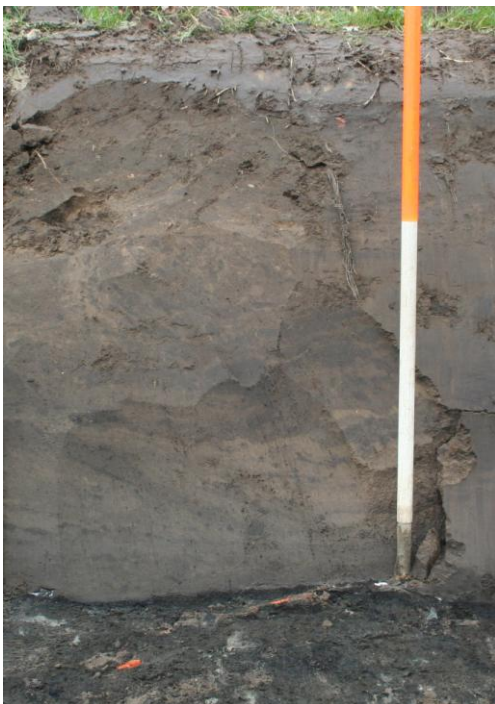

Afb. 7 Profiel 1.3. Insteek brandkuil S1 aan zuidzijde ontgravingsput. Gezien naar het westen.

Afb. 8 Zuidelijke begrenzing brandkuil S1 in zuidwesthoek ontgraving bij aanleg vlak. Het grijze tot donkergrijs-zwarte spoor tekent zich duidelijk af. Gezien naar het noorden.

Brandkuil S1 bevat verschillende vullingslagen. Deze zijn in verschillende profielen vastgelegd. De opbouw is als volgt te beschrijven: bovenin de kuil bevindt zich een opgebracht pakket van donkerbruin zand met puinspikkels en wortels. Deze vulling toont hier en daar bandjes en vlekken van geel en lichtgrijs zand. De dikte van deze vullingslaag varieert van ca. 30 tot 60 cm. Daaronder komt een scherpe overgang naar een ca. 5 cm dik zwart moerig pakket met glas, aardewerk en baksteenpuin (Afb. 9). Onder deze vondstenlaag werd een compacte en moerige tot zeer moerige laag aangetroffen. Daaronder komt een erg fosfaatrijke lichtgrijze zandige vulling met blauwgrijze leemplekken. Deze vulling is zichtbaar in het vlak 2 (Afb. 10). De onderzijde van de brandkuil werd niet bereikt bij de saneringswerkzaamheden, maar voor de volledigheid is met de hand een klein kijkgat gegraven in het diepste vlak. De onderkant van de brandkuil bevindt zich op ca. 30 cm onder het diepste vlak. De onderste vullingslaag van de brandkuil bestaat uit lichtgrijs zand dat is gemengd met donkergrijze vlekjes. Hieronder werd de natuurlijke ondergrond (C-horizont) aangetroffen. Deze heeft een lichtbruin tot lichtgrijze kleur en bestaat uit matig grof tot fijn zand.

Afb. 9 Profiel 1.5. Vullingslagen in brandkuil: (1) opgebrachte grond en onderin (2) scherpe overgang naar moerige vulling met vondsten. Gezien naar westen.

Volgens bewoners en oud bewoners van de Dijkstraat is de brandkuil dichtgeschoven in 1970. Daarbij zouden verschillende “dumps” van afval in de kuil zijn gestort, waaronder sintels van de weg en fietspad en kippenbotten. Van deze zaken is in het opgebrachte pakket (vulling 1) echter niets teruggevonden. De opgebrachte grond was relatief schoon. Wel werden oude ijzeren voorwerpen, plastic, aardewerk en glas aangetroffen.

Afb. 10 Vlak 2 op 1.85m –mv. Vullingslaag S1 met blauwgrijze leemplekken en fosfaatrijke zand. Door opkomend grondwater stond het vlak binnen korte tijd onder water en stortten door onderspoeling grote delen van de profielwanden in. Rechts is een gedeelte van vlak 1 zichtbaar (90 cm –mv) met de gasleiding. Gezien naar westen.

Afgezien van brandkuil S1 werden geen archeologische sporen aangetroffen. Wel werden verschillende verstoringen waargenomen aan de zuidzijde van de ontgravingsput. Ze zijn rechthoekig van vorm en meten ca. 40-50 cm bij 30-40 cm. Ze zijn zichtbaar in vlak 1 op 65 cm –mv. In de westwand van de ontgravingsput is een grote verstoring (S2) zichtbaar die door de insteek van brandkuil S1 snijdt (Afb. 11 en 12). Deze verstoring is 2.86 m breed en reikt tot 92 cm –mv.

Afb. 11 Profiel 1.4. Verstoring S2 snijdt door insteek brandkuil S1. Gezien naar het westen.

Afb. 12 Detailopname profiel 1.4. Versnijding S1 en S2.

Vondsten

Tijdens het uitgraven van de put werden 33 vondsten aangetroffen. Het betreft aanlegvondsten en vondsten uit vullingslagen van S1. Een overzicht is weergegeven in bijlage 2. De meeste vondsten dateren uit de 19^e en 20^e eeuw. Enkele zijn ouder en dateren uit de 18^e eeuw. Aanwezig zijn scherven van steengoed, roodbakkend aardewerk, Europees porselein en industrieel wit aardewerk. Verder werden ook enkele fragmenten van glas gevonden.

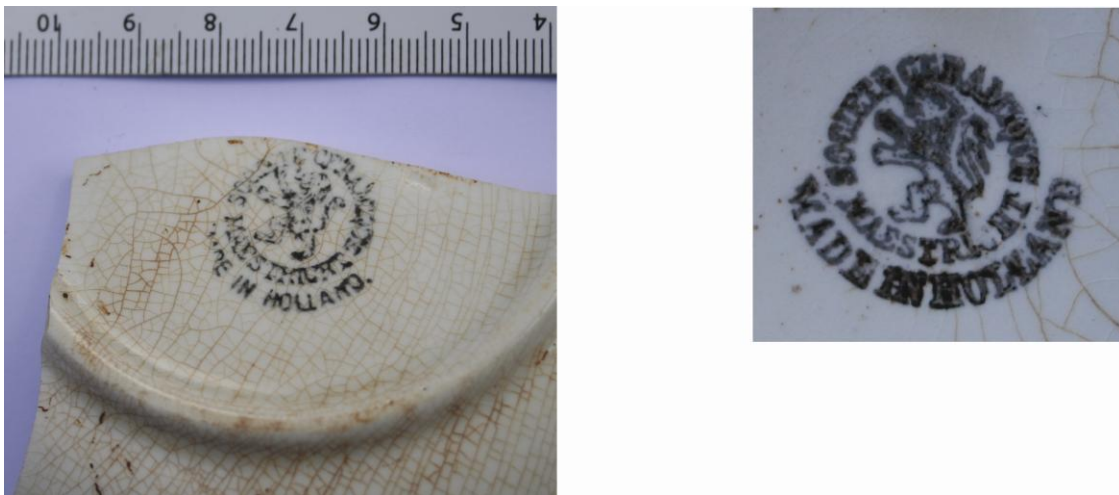
In vullingslaag 1 van de brandkuil werden verschillende vondsten aangetroffen. De grootste component bestaat uit industrieel wit aardewerk uit de 19e en 19e/20e eeuw. Noemenswaardig zijn producten met een opgedrukte decoratie (Afb. 15) en exemplaren die zijn voorzien van een merk (Afb. 13 en 14). Enkele bodemfragmenten zijn aan de onderzijde van de voorzien van een stempel, of stempel en blindmerk. Stempels van Petrus Regout en de Société Céramique, beide Maastrichtse fabrieken, zijn aanwezig (zie bijlage 2).

Afb. 13 Scherven van industrieel wit aardewerk uit brandkuil S1 (vullingslaag 1) met stempels van Petrus Regout.. Links beeldmerk 80 en blindmerken F en 1C uit 1890-1893; rechts beeldmerk 91B met decornaam TOKO uit 1885-1932.

De firma Petrus Regout (de Sphinx) was in bedrijf van 1836 tot 1958. Hierna kreeg het bedrijf tweemaal een nieuwe naam: N.V. Sphinx-Céramique (1958-1960) (fusie Société Céramique en Petrus Regout) en N.V. Koninklijke Sphinx (1960-heden).¹⁰ Dit bedrijf heeft gedurende zijn bestaan een groot aantal merken gebruikt. Een van de veel voorkomende elementen is de liggende sphinx.

¹⁰ Polling 2006, 11.

Afb. 14 Scherven van industrieel wit aardewerk uit brandkuil SI (vullingslaag 1) met stempels van de Société Céramique. Beide tonen beeldmerk 550 uit 1900-1957.

De Société Céramique is ontstaan uit de firma G. Lambert, deze weer uit de firma Clermont en Chainaye. In feite is dus vanaf ca. 1850 geproduceerd, hoewel dit dus plaatsvond onder verschillende namen. In 1958 is het bedrijf gefuseerd met de Sphinx. Op enkele uitzonderingen na komt in de merken altijd een staande leeuw voor.¹¹

Enkele scherven van industrieel wit aardewerk zijn voorzien van decoratie in drukprint, beide zijn gefabriceerd door Petrus Regout. Afbeelding 15 toont twee voorbeelden: een bord met rode drukprint met daarop een Bijbelse voorstelling van Ruth en Boaz, naar het Boek Ruth hfst. II, datering 1866-1901. Onderaan staat een kop met aan de buitenzijde een zwart drukprintdecor van een vlinder, datering 1883-1910.

¹¹ Polling 2006, 90.

Afb. 15 Industriële wit aardewerk met decoratie in drukprint uit vullingslaag 1 brandkuil S1. Boven: Bijbelse voorstelling Ruth en Boaz, uitgevoerd in rode drukprint, datering 1866-1901. Onder: decor Vlinder in zwart uitgevoerd, datering 1883-1910.

Onder het vondstmateriaal uit vullingslaag 1 bevindt zich een scherv van een roodbakkerende tuitpot uit de 18^e eeuw (Afb. 16). Het steengoed omvat scherven van een zogenaamde “Keulse pot” en een kan. Deze stammen vermoedelijk uit de 18^e of 19^e eeuw. Het Europees porselein bestaat uit serviesgoed: kopjes en een suikerpot (of juskom?). De glazen vondsten omvatten flessenhalzen en de hals van een vaas. Dit laatste exemplaar is van melkglas en is gedecoreerd met gekleurd glas en beschildering (zie afb. 16).

Op de overgang van vullingslaag 1 naar de ondergelegen moerige vulling van de brandkuil bevindt zich vullingslaag 2. Deze is 5 cm dik en bevat veel vondsten.¹² Aanwezig zijn fragmenten van industrieel wit en roodbakkerend aardewerk. Verder werd een bodemfragment van een fles aangetroffen. Deze heeft een opgestoken bodem uit dateert uit de 18e-19e eeuw.

Eén vondst werd aangetroffen tijdens de aanleg van vlak 1 aan de zuidzijde van brandkuil S1.¹³ Deze steengoedscherv werd op een diepte van 65 cm –mv gevonden, net aan de onderzijde van de bouwvoor.

¹² VNR 3 en 4.

¹³ VNR 5.

Afb. 16 Vondsten uit brandkuil S1 vullingslaag 1. Boven fragment van roodbakkende tuitpot, onder hals van gedecoreerde melkglazen vaas.

Literatuurlijst en bronnen

Literatuurlijst

Arts, N., H. Stoepker, F. Theuws e.a, 2008: *De Middeleeuwen en Vroegmoderne tijd in Zuid-Nederland*, Amersfoort (NOaA hoofdstuk 22).

Bartels, M., 1999: *Steden in Scherven 1: vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*, Amersfoort.

Bartels, M., 1999: *Steden in Scherven 2, Catalogus: vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*, Amersfoort.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en de geomorfologie*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2005: *Fysisch-geografisch onderzoek. Thema's en methoden*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2005: *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*, Assen.

Berkvens, R. & N. Arts, 2003: De bewoningsgeschiedenis van Schijndel volgens archeologische gegevens, in: Beijers, H. (red.) *Het Schijndelse landschap, Cultuurhistorische notities rond bodemarchief, landschapsonwikkelingen en historische perceelsnamen*, Schijndel, 13-31.

Berkvens, R. (red.) 2011: *Kempisch Erfgoed in Beeld, Een regionale erfgoedkaart voor de Kempen- en A2 gemeenten: Bergeijk, Bladel, Eersel, Oirschot, Reusel-De Mierden, Waalre, Valkenswaard, Cranendonck en Heeze-Leende*, SRE Milieudienst rapport, versie 2.0.

Bloemers, J.H.F. & T. van Dorp, 1991: *Pre- en protohistorie van de Lage Landen*, Houten.

Bogaers, M. & R. Bogaers, 1992: *Drukdecors op Maastrichts aardewerk, 1850-1900*, Lochem.

Bont, C., 1989: *Cultuurhistorisch Landschapsonderzoek van het streekplangebied "Midden- en Oost-Brabant": een historisch – geografisch onderzoek*, Wageningen (Staring Centrum Rapport 17)

Deeben J., E. Drenth, M.F. Van Oorsouw en L. Verhart (red.), 2005: *De Steentijd van Nederland*, Archeologie 11/12, Stichting Archeologie 2005.

Deeben, J., H. Peeters, D. Raemaekers, E. Rensink en L. Verhart, 2006: *NOaA hoofdstuk 11. De vroege prehistorie* (versie 1.0), 7-29 (www.noaa.nl).

Drijver, K. & H. Meulman, 2006: *Maastrichts aardewerk. Lijst met namen van drukdecors*, 4^e herziene druk, Vereniging Maastrichts aardewerk, Eindhoven.

Enckevort, H. van, T. de Groot, H. Hiddink & W. Vos, 2006: *De Romeinse tijd in het Midden-Nederlandse riviereengebied en het Zuid-Nederlandse dekzand- en lössgebied*, Amersfoort (NOaA hoofdstuk 18).

Gemeentelijke archeologiekarta van Asten 2010, Vestigia rapport V692, kaartbijlage 8 (Beleidskaart).

Hessing, W.A.M. et al., 2011: *Gemeente Asten, gemeentelijke archeologiekarta*. Begeleidend tekstdeel, Vestigia-rapport V692.

Koomen, A.J.M. & G.J. Maas, 2004: *Geomorfologische kaart van Nederland (GKN), Achtergronddocument bij het landsdekkende digitale bestand*, Wageningen (Alterra-rapport 1039).

Kortlang, F.P., 2010: *Nota Archeologiebeleid gemeente Asten*, ArchAeO-rapport 1005.

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.2, 2010: Eindrapport van de Voorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Louwe Kooijmans, L., P.W. van den Broeke, H. Fokkens en A. van Gijn (red.), 2005: *Nederland in de Prehistorie*, Amsterdam.

Michon, L. & R.T. van Balen, 2005: Characterization and quantification of active faulting in the Roer valley rift system based on high precision digital elevation models, *Quaternary Science Reviews* 24, 457-474.

Mulder, E.F.J. et al. (red.), 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen.

Polling, A., 2006 (1975): *Maastrichtse ceramiek, merken en datering*, Lochem (7^e druk).

Slofstra, J., 1991: Changing settlement systems in the Meuse-Demer-Scheldt area during the Early Roman period, in: N. Roymans & F. Theuws (eds.), *Images of the past. Studies on ancient societies in northwestern Europe*, Amsterdam (SPP 7), 131-199.

Spek, T., 1993: Milieudynamiek en locatiekeuze op het Drents Plateau (3400 v.Chr.– 1850 na Chr.), in: J.N.H. Elerie (ed.), *Landschapsgeschiedenis van De Strubben/Kniphorstbos. Archeologische en historisch-ecologische studies van een natuurgebied op de Hondsrug*, z.p (Regio- en landschapsstudies 1), 169-236.

Spek, T., 1996: Die bodenkundliche und landschaftliche Lage von Siedlungen, Äckern und Gräberfeldern in Drenthe (nördliche Niederlande). Eine Studie zur Standortwahl in vorgeschichtlicher, frühgeschichtlicher und mittelalterlicher Zeit (3400 v.C-1500 n.Chr.), *Siedlungsforschung* 14, 95-193.

Tol, A.J. en W. Laan 2009: *Begrensd land, Een studie naar archeologische landschappen van Noord-Brabant* (Archol rapport 125), Leiden.

Zuijlen, J., van, (red.), 2003: *Het boerderijen boek*, Stichting Historisch Boerderij-Onderzoek, Zwolle.

Bronnen

Archeologisch informatiesysteem Archis2, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort. <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>

Archeologische Monumentenkaart (AMK), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort. <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>

Cultuurhistorische Waardenkaart provincie Noord-Brabant, april 2012.

<http://brabant.nl/kaarten/culturele-kaarten/cultuurhistorische-waardenkaart-2010.aspx>.

NOaA - De Nationale Onderzoeksagenda Archeologie, internetsite, april 2012.
<http://www.noaa.nl>

Watwaswaar; internetsite, april 2012.
<http://www.watwaswaar.nl>

Verklarende woordenlijst en gebruikte afkortingen

Verklarende woordenlijst

Voor bodemkundige begrippen wordt verwezen naar:

H. de Bakker en J. Schelling: Systeem van bodemclassificatie voor Nederland – De hogere niveaus. Stiboka/Pudoc, Wageningen 1966.

ARCHIS	het geautomatiseerde Archeologisch Informatiesysteem voor Nederland. Dit bestaat uit een databank waarin allerlei gegevens over archeologische vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen, daterend van de Prehistorie tot de Nieuwe Tijd.
AMK	en digitaal bestand van alle bekende behoudenswaardige archeologische terreinen in Nederland dat door de RCE in samenwerking met de desbetreffende provincie is opgesteld. Op de kaart staan terreinen met archeologische status aangegeven. De kaart baseert zich op gegevens uit ARCHIS. Statusoekening vindt plaats nadat het terrein is getoetst aan een aantal door de RCE gehanteerde criteria (kwaliteit, zeldzaamheid en contextwaarde).
IKAW	de zogenaamde archeologische verwachtingskaart. Deze geeft een gebiedsindeling in drie categorieën weer op basis van de verwachting van archeologische vondsten (gebieden met een lage, midden, dan wel hoge –archeologische verwachting). De kaart is voornamelijk gebaseerd op het bodemtype.
A0-horizont	een moerige horizont, bestaande uit onverteerbare en weinig verteerde plantenresten opgehoopt in een aëroob milieu op het onderlinge materiaal (strooisellaag).
A1-horizont	een minerale of moerige, donker gekleurde horizont, ontstaan aan of nabij het oppervlak, waarin de organische stof geheel of gedeeltelijk is omgezet (humushoudende bovengrond).
Aan-horizont	horizont door de mens opgebracht zoals het mestdek van de enkeerdgronden.
AC-horizont	een geleidelijke overgang van een A1- naar een C-horizont.
AB-horizont	een geleidelijke overgang naar een B-horizont.
Ap-horizont	de bouwvoor, de A-horizont die door de mens is bewerkt.
B-horizont	een minerale of moerige horizont waaraan door inspoeling bestanddelen zijn toegevoegd, zoals humus of lutum (inspoelingshorizont).
C-horizont	een minerale of moerige horizont, die weinig of nauwelijks door bodemvorming is veranderd. Aangenomen wordt dat de bovenliggende horizonten uit soortgelijk materiaal zijn ontstaan (moedermateriaal).
E-horizont	een minerale, licht gekleurde horizont die door uitspoeling verarmd is aan kleimineralen, ijzer, aluminium of aan alle drie (uitspoelingshorizont of loodzandlaag).
G-horizont	een minerale of moerige, niet-geaëreerde horizont, bij mineraal materiaal meestal donkergrijs of donker blauwgrijs van kleur (“gereduceerde” ondergrond); bij moerig materiaal meestal donkerbruin, na oxidatie verandert in grijs, resp. zwart tot donkergrijs.
CIS-Code	(=ARCHIS-nummer). Het landelijk registratienummer ten behoeve van archeologisch onderzoek, uitgegeven door het Centraal Informatiesys-

	teem. Dit nummer dient op alle vondsten en documentatiemateriaal vermeld te worden. De RCE noemt dit het “onderzoeksmeldingsnummer”, en geeft het af na een Artikel 41-melding.
Archeologische Indicatie	Indicatief archeologisch materiaal dat bij (boor)onderzoek een aanwijzing kan zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van een archeologische vindplaats.
Colluvium	tijdens het Holoceen van de hellingen geërodeerde en in de dalen afgezette lössleem.
Enkeerdgrond	dikke eerdgrond (=laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen) ontwikkeld op zandgrond onder invloed van de mens, ook wel essen genoemd.
Esdek	oud verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten behoeve van bemesting. Voor de bemesting werden plaggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht. In geval van een es is de opgebrachte laag ten minste 50 cm dik. De term es is gangbaar in Noord- en Oost-Nederland. In Midden-Nederland wordt gesproken van een enk of eng.
Holoceen	geologisch tijdvak, vroeger Alluvium genoemd, binnen het Quartair, van ongeveer 10.000 jaar geleden tot nu, met daarin o.a. het Mesolithicum, Neolithicum, de Bronstijd, de IJzertijd, de Romeinse tijd en de historische tijd.
Kwartair	geologische periode van 2 miljoen jaar geleden tot nu, de tijd van het menselijk leven op aarde, omvattend het Pleistoceen en het Holoceen.
Löss	eolische (wind) afzetting van zeer fijnkorrelig materiaal waarvan het overgrote deel van de korrels (60-85%) kleiner is dan 63 µm.
Pleistoceen	geologisch tijdvak binnen het Quartair, van ongeveer 2 miljoen jaar geleden tot 10.000 jaar geleden, met daarin o.a. de eerste mensensoorten en het Paleolithicum (oude steentijd).
Potstal	uitgediepte veestal.
Potstalmest	potstalmest of aardmest werd bereid in een zgn. potstal en bestond uit stalmest, huisafval, bos- en heidestrooisel en meestal zand uit sloten of uit humusarme ondergrond van het bouwland zelf en ook werden in plaats van zand heideplaggen gebruikt.
Prehistorie	dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven.
Schepenbank	vroegere rechtbank van schepenen (vroegere stadsbestuurders en rechters).
Site	een plaats waar in het verleden menselijke activiteiten hebben plaatsgevonden.
Tertiair	geologische periode van 65-2 miljoen jaar geleden, waarin zich de belangrijkste ontwikkelingen van de zoogdieren voordeden.
Vindplaats	Een ruimtelijk begrensd gebied waarbinnen zich archeologische informatie bevindt (monument, type monument, aard archeologische waarde, archeologische indicatie).
Vondst	Alle soorten mobilia: roerende of roerend geraakte onderdelen van onroerende goederen afkomstig van archeologisch veldwerk of uit bestaande collecties.
Weichselien	geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte) circa 120.000-10.000 jaar geleden.

Gebruikte afkortingen

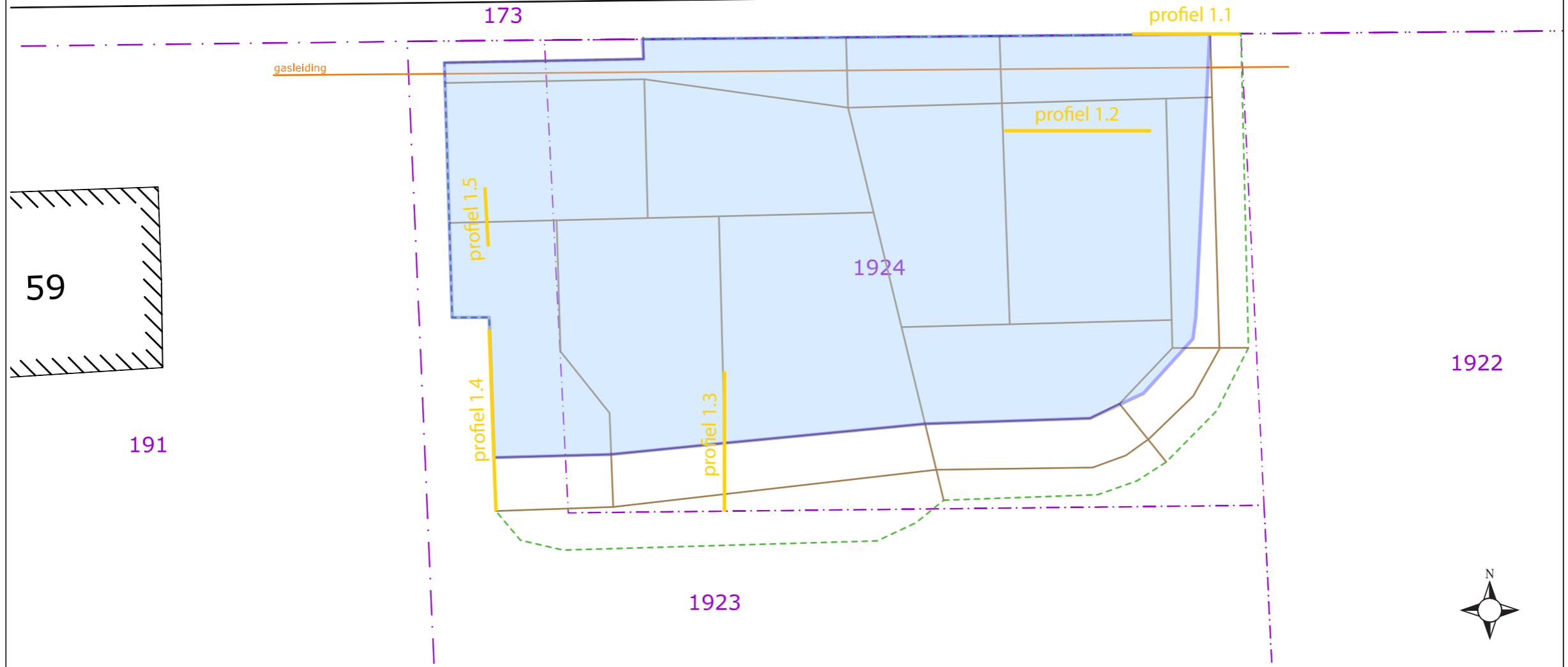
AMK	Archeologische Monumentenkaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem Archis 2
BP	before present (voor heden); C14 jaren; het nulpunt 'heden' is hierbij volgens internationale afspraak gesteld op 1950 (n.Chr.); de werkelijke kalender- of zonnejaren (gekalibreerde C14-jaren) zijn weergegeven in jaren v.Chr. en n.Chr.
C14	koolstof 14, isotoop van het normale koolstof 12; radioactief element dat voor dateringsmethoden gebruikt wordt.
v.Chr.	(jaren) voor Christus
n.Chr.	(jaren) na Christus
GHG	Gemiddelde Hoogste Grondwaterstand
GLG	Gemiddelde Laagste Grondwaterstand
Gwt	grondwatertrap
IKAW	Indicatieve Kaart Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld
-mv	onder maaiveld
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
RGD	Rijks Geologische Dienst (tegenwoordig onderdeel van TNO-NITG Bodem)
StiBoKa	Stichting Bodem Kartering (tegenwoordig onderdeel van Alterra Wageningen)

Bijlage 1

Allesporenkaart

Dijkstraat

fietspad

Asten - Lagendijk ong. (Dijkstraat)

Allesporenkaart

Legenda

contour ontgraving	locatie profielen
ontgravingsvlakken MKB	perceelsgrenzen
contour brandkuil (S1)	topografische ondergrond

Bijlage 2

Vondstenlijst

VONDSTENLIJST - Asten Legendijk ong.

VNR	categorie	type	r	w	b	a	n	MAI	datering	opmerkingen
1	aardewerk	R-pot	1			1	1	1	18e	aangezette tuit, glazuur binnenzijde en rand tuit
		IW-kop	2				2	2	19e	
		IW-bor	1		1		2	1	1866-1901	Petrus Regout, rode drukprint: decor <i>Ruth en Boaz</i> , Bijbelse voorstelling naar het Boek Ruth, hfst. II.
		IW-bor	1		1		2	2	19e	
		IW-schaal/kom	1	1	1		3	2	1890-1893	bodem blindmerken: F 1C; stempel beeldmerk 80A: Petrus Regout&Co Maastricht
		IW- (bakje)			1		1	1	1885-1932	stempel beeldmerk 91B: Petrus Regout&Co Maastricht TOKO Made in Holland; decor <i>TOKO</i>
		EP-kop	1				1	1	19e-20e	roosjes langs buitenzijde rand, ooraanzet zichtbaar
	glas	kom		1			1	1	20e	melkglas
		fles	1				1	1	19e-20e	kleurloos transparant glas
2	aardewerk	S2-pot		1			1	1	18e-19e	"Keulse pot", loodglazuur en kobalt
		S2-kan			1		1	1	18e-19e	
		IW-schaal/kom			2		2	2	1900-1957	stempel beeldmerk 550: Société Céramique Maestricht Made in Holland
		IW-bor	1				1	1	1900-1957	stempel beeldmerk 550: Société Céramique Maestricht Made in Holland
		IW-bor	1				1	1	19e-20e	parellijst over rand
		IW-kop	1				1	1	1883-1910	Petrus Regout, zwarte drukprint: bloem met vlinder en geometrische rand, decor <i>Vlinder</i>
		EP-kop	1			1	1	1	19e-20e	gekleurde bloemen aan buitenzijde
	EP-pot	1			1	1	1	19e-20e	suikerpot/juskom; gouddecoratie over rand en aan buitenzijde gestileerde bloemen	
glas	fles/vaas	1				1	1	20e	melkglas met opgelegde banden aan buitenzijde, bloemmotief	
3	aardewerk	IW-kop	1				1	1	19e-20e	onderzijde bodem stempel: voorpoten liggende sfinx (Petrus Regout Maastricht)
		IW-kop	1				1	1	19e-20e	
		IW-bor	1				1	1	19e-20e	
	glas	fles			1		1	1	18e-19e	opstoken bodem
4	aardewerk	R-pot	1				1	1	19e-20e	bloempot, glazuur binnenzijde
		IW-bor	1				1	1	19e	
		IW-kop	2				2	1	19e	
5	aardewerk	S2-kan		1			1	1	18e-19e	
totaal							33	30		

Bijlage 3

Tijdstabel

Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren voor heden	Geologische perioden		Pollen zones	Archeologische perioden				
-1950	0	Holoceen	Laat		Moderne tijd				
-1500	-500				Laat	Vb2	Laat		
-1000	-1000				Subatlanticum	Midden	Vb1	Middeleeuwen	
-500	-1500							Vroeg	
0	-2000				Midden	Vroeg	Va	Romeinse tijd	
-500	-2500							IJzertijd	
-1000	-3000							Laat	Laat
-1500	-3500							Laat	Midden
-2000	-4000							Laat	Vroeg
-2500	-4500							Laat	Laat
-3000	-5000	Subboreaal	Midden	IVa	Bronstijd				
-3500	-5500				Midden				
-4000	-6000				Vroeg	Neolithicum			
-4500	-6500				Vroeg	Midden			
-5000	-5500	Atlanticum	Laat	III	Vroeg				
-6000	-7000				Midden	Laat			
-7000	-8000				Vroeg	Mesolithicum			
-8000	-9000	Vroeg	Boreaal	II	Midden				
-9000	-10000		Preboreaal	I	Vroeg				
-9500	-10000	Pleistoceen	Laat-Glaciaal	LW III	Laat-Paleolithicum				
-10000	-11000			LW II					
-11000	-11750			LW I					

Tijdtabel Holoceen (bron: Deeben J., E. Drenth, MF. Van Oorsouw en L. Verhart; 2005)

ARCHEOLOGISCHE PERIODE	VAN	TOT
Nieuwe Tijd	1500	Heden
Nieuwe Tijd:	1500	Heden
Nieuwe Tijd C:	1850	Heden
Nieuwe Tijd B:	1650	1850
Nieuwe Tijd A:	1500	1650
Middeleeuwen:	450	1500
Late Middeleeuwen:	1050	1500
Late Middeleeuwen B:	1250	1500
Late Middeleeuwen A:	1050	1250
Vroege Middeleeuwen	450	1050
Vroege Middeleeuwen D:	900	1050
Vroege Middeleeuwen C:	725	900
Vroege Middeleeuwen B:	525	725
Vroege Middeleeuwen A:	450	525
Romeinse Tijd:	12 v. Chr.	450 n. Chr.
Romeinse Tijd Laat:	270	450
Romeinse Tijd Laat B:	350	450
Romeinse Tijd Laat A:	270	350
Romeinse Tijd Midden:	70	270
Romeinse Tijd Midden B:	150	270
Romeinse Tijd Midden A:	70	150
Romeinse Tijd Vroeg:	12 v. Chr.	70 n. Chr.
Romeinse Tijd Vroeg B:	25 n. Chr.	70 n. Chr.
Romeinse Tijd Vroeg A:	12 v. Chr.	25 n. Chr.
IJzertijd:	800 v. Chr.	12 v. Chr.
Late IJzertijd	250 v. Chr.	12 v. Chr.
Midden IJzertijd	500 v. Chr.	250 v. Chr.
Vroege IJzertijd:	800 v. Chr.	500 v. Chr.
Bronstijd:	2000 v. Chr.	800 v. Chr.
Late Bronstijd:	1100 v. Chr.	800 v. Chr.
Midden Bronstijd:	1800 v. Chr.	1100 v. Chr.
Midden Bronstijd B:	1500 v. Chr.	1100 v. Chr.
Midden Bronstijd A:	1800 v. Chr.	1500 v. Chr.
Vroege Bronstijd:	2000 v. Chr.	1800 v. Chr.
Neolithicum:	5300 v. Chr.	2000 v. Chr.
Laat Neolithicum:	2850 v. Chr.	2000 v. Chr.
Laat Neolithicum B:	2450 v. Chr.	2000 v. Chr.
Laat Neolithicum A:	2850 v. Chr.	2450 v. Chr.
Midden Neolithicum:	4200 v. Chr.	2850 v. Chr.
Midden Neolithicum B:	3400 v. Chr.	2850 v. Chr.
Midden Neolithicum A:	4200 v. Chr.	3400 v. Chr.
Vroeg Neolithicum:	5300 v. Chr.	4200 v. Chr.
Vroeg Neolithicum B:	4900 v. Chr.	4200 v. Chr.
Vroeg Neolithicum A:	5300 v. Chr.	4900 v. Chr.
Mesolithicum:	8800 v. Chr.	4900 v. Chr.
Laat Mesolithicum:	6450 v. Chr.	4900 v. Chr.
Midden Mesolithicum:	7100 v. Chr.	6450 v. Chr.
Vroeg Mesolithicum:	8800 v. Chr.	7100 v. Chr.
Paleolithicum:	8800 v. Chr.	8800 v. Chr.
Laat Paleolithicum:	35.000 v. Chr.	8800 v. Chr.
Laat Paleolithicum B:	18.000 v. Chr.	8.800 v. Chr.
Laat Paleolithicum A:	35.000 v. Chr.	18.000 v. Chr.
Midden Paleolithicum:	300.000 v. Chr.	35.000 v. Chr.
Vroeg Paleolithicum:		300.000 v. Chr.